RIMVYDAS NORKUS
FŐTANÁCSNOK INDÍTVÁNYA
Az ismertetés napja: 2025. október 2.[1]

C-516/24. sz. [Winderwill][i] ügy

A törvényes képviselője által szabályszerűen képviselt BC
kontra
LG

(az Amtsgericht Schleswig [schleswigi helyi bíróság, Németország] által benyújtott előzetes döntéshozatal iránti kérelem)

„Előzetes döntéshozatal – Polgári ügyekben folytatott igazságügyi együttműködés – Joghatóság – A bíróság megkeresése – Gyermektartási kötelezettség módosítása iránti kérelemhez kapcsolódó költségmentesség iránti kérelem benyújtása – Tartási kötelezettségek módosítása iránti kereset későbbi benyújtása egy másik tagállam bíróságaihoz”

1. Az előzetes döntéshozatal iránti kérelem jogi keretét a tartással kapcsolatos ügyekben a joghatóságról, az alkalmazandó jogról, a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, valamint az e területen folytatott együttműködésről szóló 4/2009/EK rendelet[2] képezi. A jelen ügy jogi és ténybeli keretében a kérdést előterjesztő bíróság által előterjesztett kérdés arra kéri fel a Bíróságot, hogy vizsgálja meg az eljárást megindító irattal „egyenértékű irat” fogalmának értelmezését az említett rendelet 9. cikkének a) pontja értelmében. A Bíróságnak különösen arról kell majd döntenie, hogy a tartásra jogosult részéről a kötelezettel szembeni eljárás megindítása céljából benyújtott költségmentesség iránti kérelem[3] alkalmas-e arra, hogy e fogalom hatálya alá tartozzon.

[1] Eredeti nyelv: francia.

[i] A jelen ügy neve fiktív. Az nem egyezik az eljárásban részt vevő egyetlen fél valódi nevével sem.

[2] A tartással kapcsolatos ügyekben a joghatóságról, az alkalmazandó jogról, a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, valamint az e területen folytatott együttműködésről szóló, 2008. december 18-i tanácsi rendelet (HL 2009. L 7., 1. o.; helyesbítések: HL 2013. L 281., 29. o.; HL 2013. L 8., 19. o.; HL 2011. L 131., 26. o.)

[3] A jelen indítványban a „költségmentesség” kifejezés használata magában foglalja a kérdést előterjesztő bíróság által az előzetes döntéshozatal iránti kérelemben említett, a nemzeti jog értelmében vett költségmentességet is.

I. Jogi háttér

A. A nemzetközi jog

2. A Hágai Jegyzőkönyv[4] 3. cikkének (1) bekezdése szerint:

„Amennyiben e jegyzőkönyv másként nem rendelkezik, a tartási kötelezettségekre irányadó jog a jogosult szokásos tartózkodási helye szerinti állam joga.”

3. A jegyzőkönyv 4. cikke különleges szabályokat állapít meg egyes tartásra jogosultak javára, amelyek különösen a szülők gyermekeikkel szembeni tartási kötelezettségeire vonatkoznak. E cikk (3) bekezdése előírja:

„A 3. cikk ellenére, amennyiben a jogosult a kötelezett szokásos tartózkodási helye szerinti állam illetékes hatóságához fordul, az alkalmazandó jog az eljáró bíróság joga. Amennyiben azonban a jogosult e jog alapján nem kaphat tartást a kötelezettől, az alkalmazandó jog a jogosult szokásos tartózkodási helye szerinti állam joga.”

B. Az uniós jog

A 4/2009 rendelet

4. A 4/2009 rendelet (1) preambulumbekezdése kimondja, hogy az uniós jogalkotó a személyek szabad mozgását biztosító, a szabadságon, a biztonságon és a jog érvényesülésén alapuló térség fenntartására és fejlesztésére irányuló céljának elérése érdekében fogadta el a rendeletet.

5. A (9) preambulumbekezdés szerint a rendelet célja, hogy megkönnyítse a tartási követelésről szóló határozat meghozatalát, amely a többi tagállamban további alaki követelmények nélkül automatikusan végrehajtható.

6. A (36) preambulumbekezdés és „Az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés” című V. fejezet értelmében az említett rendelet a tartási kötelezettségekkel kapcsolatos ügyekben különleges költségmentességi rendszer létrehozására irányul, amely előírja a 21 évnél fiatalabb gyermekekre vonatkozó tartási kötelezettségekkel kapcsolatos, a központi hatóságok útján indított eljárások költségeinek teljes átvállalását.

7. Ugyanezen rendelet (44) preambulumbekezdése kimondja, hogy célja a 44/2001/EK rendelet[5] módosítása azáltal, hogy annak a tartási kötelezettségekre alkalmazandó rendelkezéseinek helyébe lép.

[4] Ez a jegyzőkönyv a tartási kötelezettségekre alkalmazandó jogról szóló, 2007. november 23-i hágai jegyzőkönyvnek az Európai Közösség általi megkötéséről szóló, 2009. november 30-i 2009/941/EK tanácsi határozat (HL 2009. L 331., 17. o.; helyesbítés: HL 2017. L 37., 28. o.; a továbbiakban: 2007. évi hágai jegyzőkönyv) mellékletét képezi.

[5] A polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról szóló, 2000. december 22-i tanácsi rendelet (HL 2001. L 12., 1. o.; magyar nyelvű különkiadás 19. fejezet, 4. kötet, 42. o.).

8. A 4/2009 rendelet 3. cikke az alábbiak szerint rendelkezik:

„A tagállamokban tartási kötelezettség tárgyában joghatósággal rendelkezik:

a) az a bíróság, amelynek illetékességi területén az alperes szokásos tartózkodási hellyel rendelkezik, vagy

b) az a bíróság, amelynek illetékességi területén a jogosult szokásos tartózkodási hellyel rendelkezik, vagy

[…]”

9. A rendelet „A bíróság megkeresése” című 9. cikkének a) pontja a következőképpen rendelkezik:

„E fejezet alkalmazásában a bíróságot felhívottnak kell tekinteni:

a) az eljárást megindító irat, illetve azzal egyenértékű irat bírósághoz történő benyújtásának időpontjában, feltéve hogy a felperes ezt követően nem mulasztja el az alperes részére történő kézbesítés érdekében számára előírt intézkedések megtételét, […]”

10. Az említett rendelet „Perfüggőség” című 12. cikke szerint:

„(1) Amennyiben azonos felek között ugyanabból a ténybeli alapból származó ugyanazon jog iránt különböző tagállamok bíróságai előtt indítottak eljárásokat, a később felhívott bíróság az elsőként felhívott bíróság joghatósága megállapításáig hivatalból felfüggeszti az eljárást.

(2) Amennyiben az elsőként felhívott bíróság joghatóságát állapítják meg, a később felhívott bíróság ennek javára megállapítja saját joghatóságának hiányát.”

11. Ugyanezen rendelet 15. cikke értelmében:

„A tartási kötelezettségekre alkalmazandó jogot a [2007. évi hágai jegyzőkönyvvel] összhangban kell meghatározni azokban a tagállamokban, amelyekben ez a jogi eszköz kötelező erővel bír.”

C. A német jog

1. A FamFG

12. A Gesetz über das Verfahren in Familiensachen und in den Angelegenheiten der freiwilligen Gerichtsbarkeit (a családi ügyekben követendő eljárásról és a nemperes eljárásokról szóló törvény, a továbbiakban: FamFG) 76. §-ának (1) bekezdése a következőképpen rendelkezik:

„A polgári perrendtartásnak a költségmentességre vonatkozó rendelkezései értelemszerűen alkalmazandók a [FamFG-ben előírt] költségmentesség engedélyezésére, hacsak az alábbiak másként nem rendelkeznek.”

13. A FamFG 77. §-ának (1) bekezdése az alábbiakat írja elő:

„A költségmentesség megadása előtt a bíróság lehetőséget adhat a többi érintett félnek észrevételeik megtételére. A kérelemre indított eljárásban az alperesnek lehetőséget kell adni arra, hogy kifejtse álláspontját arról, hogy szerinte teljesülnek-e a költségmentesség engedélyezésének feltételei, kivéve, ha ez meghatározott okokból nem tűnik helyénvalónak.”

14. A FamFG 113. §-ának (1) bekezdése kimondja:

„A házassági és családi ügyekben […] [a] polgári perrendtartásnak a bíróság előtt indított eljárásokra vonatkozó általános és különös szabályai értelemszerűen alkalmazandók.”

2. A ZPO

15. A Zivilprozessordnung (polgári perrendtartás, a továbbiakban: ZPO) 114. §-ának (1) bekezdése szerint:

„Az a fél, aki személyes és pénzügyi helyzete folytán nem képes megfizetni az eljárás költségeit, vagy csak részben, illetve részletekben képes megfizetni azokat, kérelmére költségmentességben részesül, ha a benyújtani tervezett kereset vagy védekezés a sikerre való elegendő esélyt kínál és nem tűnik rosszhiszeműnek. Az Európai Unión belüli, határokon átnyúló költségmentesség esetén az 1076–1078. cikket is alkalmazni kell.”

16. A ZPO 117. §-a az alábbiakat írja elő:

„(1) A költségmentesség iránti kérelmet az ügyben eljáró bírósághoz kell benyújtani; a kérelem a bírósági hivatalban jegyzőkönyvbe vett nyilatkozat útján is benyújtható. A kérelemben ismertetni kell a vitás jogviszonyt, és meg kell jelölni a bizonyítási eszközöket. […]

(2) A kérelemhez mellékelni kell a fél személyi és vagyoni körülményeiről (családi helyzet, foglalkozás, vagyon, jövedelem és terhek) szóló nyilatkozatot, valamint a megfelelő bizonyító iratokat. A nyilatkozat és az azt alátámasztó dokumentumok csak a fél hozzájárulásával adhatók át az ellenérdekű félnek, kivéve, ha a polgári jog szerint az ellenérdekű fél a felperes jövedelme és vagyona tekintetében tájékoztatáshoz való joggal rendelkezik. A kérelmezőnek lehetőséget kell adni észrevételei megtételére, mielőtt nyilatkozatát továbbítják az ellenérdekű félnek. A nyilatkozatának továbbításáról a felet tájékoztatni kell.

(3) Az eljárás egyszerűsítése és egységesítése érdekében a szövetségi igazságügyi minisztérium felhatalmazást kap arra, hogy a Bundesrat egyetértésével rendelet útján bevezesse a nyilatkozathoz szükséges formanyomtatványokat. […]

(4) Amennyiben a (2) bekezdésben említett nyilatkozathoz formanyomtatványokat vezettek be, a félnek ezeket kell használnia. […]”

17. A ZPO 118. §-ának (1) bekezdése kimondja:

„Az ellenérdekű félnek lehetőséget kell adni arra, hogy kifejtse álláspontját arról, hogy szerinte teljesülnek-e a költségmentesség engedélyezésének feltételei, kivéve, ha ez meghatározott okokból nem tűnik helyénvalónak. Ezen álláspont kifejtése történhet a bírósági hivatalban jegyzőkönyvbe vett nyilatkozat formájában. A bíróság meghallgatásra idézheti a feleket, ha

megegyezés várható; az egyezséget a bíróságnak jegyzőkönyvben kell rögzítenie. Az ellenérdekű félnél felmerült költségek nem kerülnek megtérítésre. A tanúk vagy a szakértők meghallgatásának a (2) bekezdés harmadik mondata alapján felmerült költségei a költségek viselésére kötelezett felet terhelik. A 128a. § értelemszerűen alkalmazandó a harmadik mondat alapján tartott meghallgatásra."

18. A ZPO „A kézbesítés visszaható hatálya" című 167. §-a az alábbiak szerint rendelkezik:

„Ha a kézbesítéssel határidőt kell betartani, vagy az elévülés újból kezdődik, vagy az a (Bürgerliches Gesetzbuch [polgári törvénykönyv]) 204. §-a alapján nyugszik, akkor ez a joghatás már a kérelem vagy a nyilatkozat beérkezésekor beáll, ha a kézbesítésre röviddel ezt követően sor kerül."

19. A ZPO 261. §-a az alábbiakat írja elő:

„(1) A kereset benyújtása perfüggőséget teremt.

[…]

(3) A perfüggőségnek a következő hatásai vannak:

1. a perfüggőség fennállása alatt a fél a jogvitát nem terjesztheti más bíróság elé;

[…]"

3. A BGB

20. A Bürgerliches Gesetzbuch (polgári törvénykönyv, a továbbiakban: BGB) 204. §-a („Az elévülés nyugvása jogérvényesítés következtében") (1) bekezdésének 14. pontja a következőképpen rendelkezik:

„(1) Az elévülés nyugvását idézi elő

[…]

A tárgyi vagy személyes költségmentesség engedélyezése iránti első kérelem közlése iránti intézkedés; ha a közlés iránti intézkedés röviddel a kérelem benyújtása után történik, az elévülés nyugvása már a kérelem benyújtásával beáll."

II. Az alapeljárás tényállása, az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdés és a Bíróság előtti eljárás

21. BC, az alapeljárás felperese, az alapeljárás alperesének, LG-nek a fia. BC szokásos tartózkodási helye Svédországban, míg LG-nek Németországban van.

22. A BC 2021. december 17-én a kérdést előterjesztő Amtsgericht Schleswig (schleswigi helyi bíróság, Németország) előtt a gyermektartási kötelezettség módosítása iránti kérelemhez kapcsolódó költségmentesség iránti kérelmet nyújtott be. A BC csatolta a módosítás iránti kérelem tervezetét, és kilátásba helyezte annak hivatalos benyújtását. amennyiben az eljáró bíróság engedélyezi a költségmentességet.

23. LG 2022. január 28-án, még mielőtt a német bíróság döntött volna a költségmentesség iránti kérelemről, a Eskilstuna tingsrätthez (eskilstunai körzeti bíróság, Svédország) a BC-vel szembeni tartási kötelezettségének módosítása iránti kérelmet nyújtott be.

24. A kérdést előterjesztő bíróság 2022. március 29-én hozott végzésével a joghatóság hiányára hivatkozva megtagadta, hogy megadja BC-nek a költségmentességet. BC fellebbezésére a Schleswig-Holsteinisches Oberlandesgericht (schleswig-holsteini regionális felsőbíróság, Németország) 2022. május 27-i végzésével hatályon kívül helyezte a kérdést előterjesztő bíróság végzését, és engedélyezte a költségmentességet BC számára.

25. Ezt követően BC tartási kötelezettség módosítása iránti kérelmet terjesztett a kérdést előterjesztő bíróság elé, amelyről 2022. július 21-én értesítették az LG-t.

26. Időközben LG Eskilstuna Tingsrätt (eskilstunai körzeti bíróság) előtt benyújtott módosítás iránti kérelmét joghatóság hiányában elutasították. A Högsta domstolen (legfelsőbb bíróság, Svédország) hatályon kívül helyezte ezt a végzést, és visszautalta az ügyet az elsőfokú bíróság elé. Az elsőfokú bíróság 2024. május 6-i végzésével a 4/2009 rendelet 12. cikkének (1) bekezdése alapján felfüggesztette az eljárást.

27. A kérdést előterjesztő bíróság szükségesnek tartja, hogy a 4/2009 rendelet 12. cikke értelmében megállapítsák az elsőként felhívott bíróság joghatóságát. Ami a költségmentesség iránti kérelmet illeti, a bíróság tudni szeretné, hogy az a saját joghatósága megállapítása céljából az említett rendelet 9. cikkének a) pontja értelmében vett eljárást megindító irattal egyenértékű iratnak tekinthető-e. Mivel e kérdésről a Bíróság még nem döntött, a bíróság úgy véli, hogy csak a 4/2009 rendelet egységes értelmezése biztosítana kellő jogbiztonságot.

28. Ilyen körülmények között az Amtsgericht Schleswig (schleswigi helyi bíróság, Németország) úgy határozott, hogy felfüggeszti az eljárást, és a következő kérdést terjeszti a Bíróság elé előzetes döntéshozatalra:

„A [4/2009/EK tanácsi rendelet] 9. cikkének a) pontja értelmében vett „egyenértékű iratnak” minősül-e egy olyan költségmentesség iránti kérelem, amelyhez – csak tervezetként – csatoltak egy tartási kötelezettség módosítása iránti kérelmet, amelyet majd a költségmentesség engedélyezése esetén kívántak hivatalosan benyújtani, aminek következtében megtörtént a nemzeti bíróság megkeresése, amely megalapozza e bíróság joghatóságát?”

29. A 2024. július 22-i előzetes döntéshozatalra utaló határozat 2024. július 24-én érkezett a Bíróság Hivatalához. Az alapeljárás felperese és alperese, a cseh és a német kormány, valamint az Európai Bizottság írásbeli észrevételeket nyújtott be. 2025. június 18-án tárgyalást tartottak, amelyen a Bizottság és a német kormány szóbeli észrevételeket tett.

III. Elemzés

A. A Bíróság ítélkezési gyakorlatának tanulságai az „eljárást megindító irat” vagy az „azzal egyenértékű irat” fogalmával kapcsolatban más jogi eszközökkel összefüggésben

30. Előzetesen meg kell jegyezni, hogy a jelen ügyben, miután a Bíróságnak a 4/2009 rendelet 9. cikkének a) pontjában szereplő, az eljárást megindító irattal „egyenértékű irat” fogalmát kell értelmeznie, meg kell vizsgálni, hogy hasonló jogi eszközök és azok Bíróság általi értelmezése

fényében találhatók-e gondolkodási támpontok, vagy akár válaszok. Az „eljárást megindító irat” és különösen az „azzal egyenértékű irat” fogalma több nemzetközi egyezményben és a polgári ügyekben a joghatósággal kapcsolatos más jogi eszközökben megtalálható átfogó fogalom. E fogalmakat tehát a Bíróság már értelmezte, ami lehetővé teszi, hogy azok körvonalai e nemzetközi egyezmények és jogi eszközök összefüggésében meghatározhatók, amelyek felidézését elengedhetetlennek tartom, mielőtt a jelen ügyben a Bírósághoz előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdés vizsgálatába bocsátkoznék.

31. E tekintetben meg kell jegyezni, hogy a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a bírósági határozatok végrehajtásáról szóló, 1968. szeptember 27-i egyezmény (a továbbiakban: Brüsszeli Egyezmény)[6] értelmezésére vonatkozó korábbi ítéleteiben a Bíróságnak már volt alkalma tisztázni, hogy az eljárást megindító irat vagy azzal egyenértékű irat fogalma azt az iratot vagy azokat az iratokat jelenti, amely vagy amelyek szabályszerűen és megfelelő időben történő kézbesítése révén az alperesnek módjában áll a jogait érvényesíteni, mielőtt a kibocsátó tagállamban végrehajtható ítélet meghozatalára kerülne sor.[7]

32. E meghatározás alapján a Bíróság eljárást megindító iratnak tekintette a német jog szerinti fizetési meghagyást *(Zahlungsbefehl)*, amelynek kézbesítése ellentmondás hiányában lehetővé teszi a jogosult számára végrehajtható határozat meghozatalát,[8] valamint a keresetlevéllel együtt kézbesített, olasz jog szerinti fizetési meghagyást *(decreto ingiuntivo)*.[9]

33. Másrészt a Bíróság megállapította, hogy a német jog szerinti végrehajtási okirat *(Vollstreckungsbefehl)*, amely önmagában végrehajtható, és amelyet a fizetési meghagyás kézbesítését követően bocsátanak ki, nem tartozik az „eljárást megindító irat” fogalmába.[10]

34. A fent hivatkozott ítélkezési gyakorlatból levonható tanulságok alapján a Bíróság – még mindig a fizetési meghagyásos eljárásokkal összefüggésben, a második Luganói Egyezményre tekintettel[11] – kimondta, hogy két olyan eljárás láncolata esetén, amelyek mindegyike lehetővé teszi, hogy végül ugyanarra a kötelezettségre vonatkozóan végrehajtható határozatot hozzanak, az első eljárás megindítása csak akkor minősülhet a második eljárást megindító iratnak, ha a kettő között funkcionális egység áll fenn.[12]

6 A polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a bírósági határozatok végrehajtásáról szóló, 1968. szeptember 27-én Brüsszelben aláírt egyezmény (HL 1972. L 299., 32. o.), amelyet az új tagállamok csatlakozásával kapcsolatos egymást követő egyezmények módosítottak. E tekintetben emlékeztetni kell arra, hogy a 4/2009 rendelet, amelynek értelmezését a kérdést előterjesztő bíróság kéri, a tartási kötelezettségekkel kapcsolatos kérdésekben – amint az a 68. cikkének (1) bekezdéséből és a 75. cikkének (2) bekezdéséből kitűnik – a 44/2001 rendelet helyébe lépett, amely rendelet a tagállamok között a Brüsszeli Egyezményt váltotta fel.

7 1995. július 13-i Hengst Import ítélet (C-474/93, a továbbiakban: Hengst Import ítélet, EU:C:1995:243, 19. pont).

8 1981. június 16-i Klomps ítélet (166/80, EU:C:1981:137, 9. pont).

9 Hengst Import ítélet, 20. és 21. pont.

10 1981. június 16-i Klomps ítélet (166/80, EU:C:1981:137, 9. pont).

11 A polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról szóló, 2007. október 30-án Luganóban aláírt, az Európai Közösség nevében a 2008. november 27-i 2009/430/EK tanácsi határozattal jóváhagyott egyezmény (HL 2009. L 147., 1. o.; a továbbiakban: második Luganói Egyezmény)

12 Lásd: 2023. március 30-i PT (Svájci jog szerinti fizetési meghagyás) ítélet, C-343/22, EU:C:2023:276, 35. pont.

35. E tekintetben fontos hangsúlyozni, hogy a fent említett funkcionális egység kritériuma a „eljárást megindító irat”, illetve „azzal egyenértékű irat” fogalmának értelmezésével kapcsolatos ítélkezési gyakorlat más példáiban is visszaköszön, különösen a Schlömp ítéletben,[13] amely szintén a második Luganói Egyezmény értelmezésére vonatkozott.[14]

36. Ebben az ítéletében a Bíróság nem csupán funkcionális megközelítést alkalmazott, amikor lényegében úgy ítélte meg, hogy a svájci jog szerinti békéltető hatóság előtti kötelező békéltető eljárás megindításának időpontja az a nap, amelyen a „bíróság” megkeresettnek tekintendő. A Bíróság arra is rámutatott, hogy tekintettel a második Luganói Egyezmény és különösen a 44/2001 rendelet által a perfüggőségi ügyek megoldására létrehozott mechanizmusok közötti párhuzamosságra,[15] valamint az említett egyezmény és rendelet egyenértékű rendelkezéseinek egységes értelmezésére irányuló célkitűzésre, a perfüggőségi helyzet objektív és automatikus jellegű, és az a bíróságokhoz fordulás időbeli sorrendjén alapul,[16] egy másik, e tárgyban hozott fontos ítélet, a HanseYachts ítélet példáját követve.[17]

37. Az utóbbi ítéletben a Bíróságnak arról kellett döntenie, hogy a perfüggőség esetén az eljárás megindítását megelőzően a bizonyításfelvételi intézkedés meghozatalára irányuló eljárást kezdeményező irat „eljárást megindító iratnak” vagy „azzal egyenértékű iratnak” minősül-e, vagy ez a minősítés csak a peres eljárást,[18] azaz az „érdemi”[19] eljárást megindító iratra vonatkozik.

38. A 44/2001 rendelet 30. cikkének összefüggései, célja,[20] az első, bizonyítási eljárásnak a második, „érdemi” eljáráshoz viszonyított autonóm jellege, valamint az e két eljárás közötti nagyon világos határvonal megléte alapján a Bíróság megállapította, hogy perfüggőség esetén az az időpont, amikor a pert megelőző, bizonyításfelvételi intézkedés meghozatalára irányuló eljárást megindították, nem tekinthető a 44/2001 rendelet 30. cikkének 1. pontja értelmében az azon „bírósághoz fordulás időpontjának”, amelynek „érdemben” kell határoznia a tagállamban, ezen intézkedés eredményéből következően indított kérelem tárgyában.[21]

[13] 2017. december 20-i ítélet (a továbbiakban: Schlömp ítélet), C-467/16, EU:C:2017:993.

[14] A második Luganói Egyezmény „A perfüggőség és összefüggő eljárások” című 9. szakasza tartalmazza a 27. cikket. Az említett cikk (2) bekezdése úgy rendelkezik, hogy perfüggőség esetén „[a]mennyiben az elsőként megkeresett bíróság joghatóságát állapítják meg, a később megkeresett bíróság ennek javára megállapítja saját joghatóságának hiányát”. Az említett egyezmény 30. cikkének (1) bekezdése lényegében úgy rendelkezik, hogy a bíróság megkeresésének időpontja „az eljárást megindító irat, illetve azzal egyenértékű irat bírósághoz történő benyújtásának időpontjá[val esik egybe], feltéve hogy a felperes ezt követően nem mulasztja el az alperes részére történő kézbesítés érdekében számára előírt intézkedések megtételét”.

[15] E tekintetben emlékeztetni kell arra, hogy a Bíróság a Schlömp ítélet 41. és 42. pontjában megállapította, hogy, amint az a 4/2009 rendelet 68. cikkének (1) bekezdéséből kitűnik, ez a rendelet a 44/2001 rendeletet módosítja, és annak a tartási kötelezettségekre alkalmazandó rendelkezései helyébe lép. Márpedig, mivel a második Luganói Egyezmény 64. cikkének (1) bekezdése a 44/2001 rendelet valamennyi módosítására utal, ezt a hivatkozást úgy kell érteni, hogy az a 4/2009 rendeletre is kiterjed, amelynek értelmezése a jelen ügy tárgyát képezi.

[16] Schlömp ítélet, 47–58. pont.

[17] 2017. május 4-i ítélet (a továbbiakban: HanseYachts ítélet), C-29/16, EU:C:2017:343.

[18] HanseYachts ítélet, 20. pont.

[19] A Bíróságnak különösen a 44/2001 rendelet 30. cikkét kellett értelmeznie, amely a 4/2009 rendelet 9. cikkének a) pontjával megegyezően fogalmaz, és amely arra az időpontra vonatkozik, amikor a bíróságot megkeresettnek kell tekinteni.

[20] Nevezetesen, azon problémák elhárítása, amelyek az azon időpont meghatározásának tekintetében fennálló nemzeti eltérésekből adódnak, hogy valamely eljárás mikortól tekintendő folyamatban lévőnek, mivel ezt az időpontot önálló módon kell meghatározni, valamint azon jogbizonytalanság mérséklése, amelyet a tagállamoknak a bírósághoz fordulás időpontjának meghatározására vonatkozó igen változatos eszközei okoztak. A Bíróság szerint e cikk célja a bírósághoz való fordulás időpontja egyszerű és egységes meghatározásának lehetővé tételére irányul (lásd: HanseYachts ítélet, 30. és 35. pont).

[21] A HanseYachts ítélet rendelkező része.

39. Más szóval, a Bíróság szerint az a cselekmény, amely arra irányul, hogy a bíróságtól az eljárást megelőzően bizonyításfelvételi intézkedést kérjenek, nem minősíthető eljárást megindító iratnak vagy azzal egyenértékű iratnak, mivel az ilyen cselekmény által indított eljárás lényegében autonóm az „érdemi eljáráshoz” képest.

40. E tekintetben a fent hivatkozott ítélkezési gyakorlatból a következő tanulságok vonhatók le. Egyrészt az eljárást megindító iratot vagy azzal egyenértékű iratot az ellenérdekű fél részére kézbesíteni kell, hogy az érvényesíthesse védekezési jogait.[22] Ez a követelmény logikusan azt jelenti, hogy az iratnak tájékoztatnia kell az ellenérdekű felet a vele szemben indított eljárásról és a jogvita lényeges elemeiről, hogy az megérthesse, szükséges-e védekezését megszerveznie.[23] Mivel az eljárás megindítása bírósági határozat meghozatalát eredményezi, a védelemhez való jogok és általában véve a kontradiktórius szakasz tiszteletben tartása különös jelentőségű. Ez a joghatósággal kapcsolatos jogi eszközök fényében magyarázható, amelyek biztosítják, hogy az olyan bírósági határozatok meghozatalát eredményező eljárások, amelyek elismerését és végrehajtását az ezen eszközökben részes valamennyi államban biztosítani kell, a kontradiktórius elv tiszteletben tartásával történjenek. Ez a tiszteletben tartás indokolja az elismerés és végrehajtás liberális megközelítését.[24]

41. Másrészt az eljárást megindító iratnak vagy azzal egyenértékű iratnak végrehajtható határozat meghozatalát kell eredményeznie, és ezért elvileg az „érdemi” eljárásra vonatkozik. Legalábbis olyan, a nemzeti jog szerint előzetes és kötelező eljárásra kell vonatkoznia, amely megelőzi ennek a szóban forgó, „érdemi” eljárásnak a megindítását,[25] vagy olyan eljárásra, amely lehetővé teszi egy funkcionális egység létrehozását, vagy mindenesetre nem autonóm az ilyen „érdemi” eljáráshoz képest.

42. Megjegyzendő azonban, hogy az ítélkezési gyakorlat e példái közül egyik sem érinti közvetlenül a 4/2009 rendelet értelmében vett „eljárást megindító irat” vagy „azzal egyenértékű irat” fogalmának értelmezését. Ezért értelmezni kell az említett rendelet 9. cikkének a) pontja értelmében vett, az eljárást megindító irattal „egyenértékű irat” fogalmát, amellyel kapcsolatban a kérdést előterjesztő bíróság a Bírósághoz fordult, adott esetben annak vizsgálatával, hogy vonható-e analógia a jelen indítvány 31–39. pontjában hivatkozott ítélkezési gyakorlat tanulságaival.

[22] Ugyanakkor az, hogy az ellenérdekű fél nem él ezzel, nem befolyásolhatja e cselekmény minősítését, mivel ezen eljárási jog gyakorlása a saját választása szerint történik.

[23] A Hengst Import ítéletben felmerült helyzet tekintetében a „decreto ingiuntivo” példáját idézhetjük, amellyel kapcsolatban az a döntés született, hogy az önmagában véve egy egyszerű formanyomtatvány, és a keresetlevél nélkül nem értelmezhető. Másrészről a keresetlevélnek a „decreto ingiuntivo” nélkül történő kézbesítése nem tette lehetővé az ellenérdekű fél számára, hogy megértse, hogy a bíróság a keresetlevélnek helyt adott-e vagy elutasította azt. Következésképpen a két iratot együttesen tekintették az eljárást megindító iratnak (az ítélet 20. pontja).

[24] Lásd ebben az értelemben és analógia útján: 1980. május 21-i Denilauler ítélet (125/79, EU:C:1980:130, 13. pont).

[25] Mint ahogyan így volt a békéltető eljárás esetében is, amelyre vonatkozik a kontradiktórius eljárás elve, és a svájci jog szerint elvileg kötelező, és amelynek elmulasztása az esetleges későbbi bírósági kereset elfogadhatatlanságát eredményezi (lásd: Schlömp ítélet, 53. pont).

B. A 4/2009 rendelet 9. cikkének a) pontja szerinti eljárást megindító irattal „egyenértékű irat” fogalmának értelmezéséről

1. Az „egyenértékű irat” fogalmának értelmezési kritériumainak tisztázása a hatályos ítélkezési gyakorlat fényében

43. Elöljáróban emlékeztetni kell arra, hogy az állandó ítélkezési gyakorlatból következik, hogy a joghatósági szabályokkal kapcsolatos rendelkezéseket önállóan, egyrészről a figyelembe vett rendelet céljára és felépítésére, másrészről pedig a nemzeti jogrendszerek összességéből következő általános elvekre hivatkozással kell értelmezni. [26]

44. A 4/2009 rendelet „Joghatóság” című II. fejezete tartalmazza a 9. cikket, amely meghatározza azokat a szabályokat, amelyek alapján megállapítható, hogy mikor tekinthető egy bíróság megkeresettnek. Ez az időpont döntő jelentőségű annak megállapításához, hogy egy bíróság rendelkezik-e joghatósággal egy határokon átnyúló jogvitában. Perfüggőség esetén ugyanis, amennyiben azonos felek között ugyanabból a ténybeli alapból származó ugyanazon jog iránt különböző tagállamok bíróságai előtt indítottak eljárásokat, a később felhívott bíróság az elsőként felhívott bíróság joghatósága megállapításáig hivatalból felfüggeszti az eljárást. [27] E 9. cikk a) pontja szerint lényegében az eljárást megindító okirat, illetve azzal egyenértékű irat bírósághoz történő benyújtásának időpontjában kell a bíróságot megkeresettnek tekinteni.

45. A 4/2009 rendelet azonban nem határozza meg az eljárást megindító irattal „egyenértékű irat” fogalmát (sem magának az eljárást megindító iratnak a fogalmát), amellyel kapcsolatban a kérdést előterjesztő bíróság a jelen ügyben a Bírósághoz fordult. Az említett rendelet 9. cikke a) pontjának megfogalmazásából az következik, hogy ez az egyenértékű irat megindítja az eljárást. Így az „eljárást megindító irat” fogalma, hasonlóan az „egyenértékű irat” fogalmához, arra az általános gondolatra utal, hogy egy eljárást megindító iratról van szó. [28]

46. Ami az eljárást illeti, az „eljárás” kifejezésen az „érdemi” eljárást kell érteni, amelynek célja a jogvitában részt vevő felek jogainak és kötelezettségeinek meghatározása az eljárást befejező, elismerhető és végrehajtható bírósági határozat meghozatalával. Így az eljárást megindító irattal „egyenértékű” irat fogalmát úgy kell értelmezni, hogy az a jogvitát érdemben a bíróság elé terjeszti, [29] jelen esetben a tartási kötelezettségekkel kapcsolatos ügyben.

47. Úgy vélem, hogy az eljárást megindító irattal „egyenértékű irat” fogalma elkerülhetetlenül utal az eljárás megindításával járó egyenértékű *hatásokra*, azaz egy olyan bírósági eljárás megindítására, amelynek célja a felperes követeléseinek kielégítésére irányuló végrehajtható ítélet meghozatala. [30] Márpedig, mivel az eljárás bírósági határozat meghozatalát eredményezi, az

[26] 2014. december 18-i Sanders és Huber ítélet (C-400/13 és C-408/13, EU:C:2014:2461, 24. pont).

[27] A 4/2009 rendelet 12. cikkének (1) bekezdése.

[28] Gaudemet-Talon, H., „Les conditions de régularité de la décision étrangère”, *Compétence et exécution des jugements en Europe*, 7. kiadás, LGDJ, Paris-La Défense, 2024. Azt is ki kell emelni, hogy a Brüsszeli Egyezmény a legelső, amely bevezette az „egyenértékű irat” kifejezést – miután Dánia, Írország, valamint Nagy-Britannia és Észak-Írország Egyesült Királysága 1978-ban csatlakozott az egyezményhez –, annak érdekében, hogy figyelembe vegyék a *Common Law* országok eljárási sajátosságait. Ennek megfelelően az „egyenértékű irat” fogalma nem térhet el az „eljárást megindító irat” fogalmától, hanem inkább hasonló jelentéssel bír.

[29] Lásd ebben az értelemben és analógiaként: Law, St., „32. cikk”, Requejo Isidro, M. (szerk.), *Brussels I bis: a commentary on Regulation (EU) no 1215/2012*, Edward Elgar Publishing, Cheltenham, 2022, 500–505. o.

[30] Magától értetődik, hogy bár a keresetet benyújtó személynek valóban ez a célja, az eljárás a követeléseinek elutasításával is megszüntethető.

eljárást megindító aktusnak kontradiktórius eljárás keretében kell történnie, vagyis az ellenérdekű félnek lehetőséget kell biztosítani arra, hogy védekezésére felkészülhessen, mielőtt végrehajtható ítéletet hoznak ellene.

48. Ezt az értelmezést támasztja alá a 4/2009 rendelet 9. cikkének a) pontja, amely szerint a bíróságot az eljárást megindító irattal egyenértékű irat benyújtásának időpontjában kell megkeresettnek tekinteni, amelyet az alperesnek történő kézbesítésnek kell követnie.

49. A 4/2009 rendelet 9. cikkének a) pontjának kontextusa, amely hangsúlyozza a kontradiktórius elv betartásának fontosságát, alátámasztja ezt az értelmezést, és ezenfelül biztosítja az eljárást megindító irattal „egyenértékű irat” fogalmának egységes értelmezését magában a rendeletben. Az említett rendelet 19. cikke (1) bekezdésének a) pontja[31] ugyanis, amely az eredeti eljárás helye szerinti tagállam bírósága előtt a határozatra vonatkozó – az e tagállamban meg nem jelent alperes részéről történő – „felülvizsgálat kérelmezésének jogáról” szól, kiemeli azt a helyzetet, amikor az eljárást megindító vagy azzal egyenértékű iratot nem kézbesítették megfelelő időben és oly módon, hogy az ellenérdekű fél gondoskodni tudjon saját védelméről. Ilyen helyzetben az alperes jogosult felülvizsgálatot kérni, mivel a védelemhez való jogát nem tartották tiszteletben, amikor ellene bírósági határozatot hoztak. Ugyanez vonatkozik ugyanezen rendeletnek „Az elismerés megtagadásának indokai” című 24. cikkére[32] is, amelynek (1) bekezdésének b) pontja úgy rendelkezik, hogy a határozat nem ismerhető el, amennyiben az eljárást megindító iratot vagy azzal egyenértékű iratot nem kézbesítették az alperes részére megfelelő időben ahhoz, hogy védelméről gondoskodhasson.

50. Ezenkívül a 4/2009 rendelettel elérni kíván célkitűzések, úgymint a nemzetközi tartási követelések behajtásának lehető legteljesebb mértékben való megkönnyítése,[33] a tartásra jogosultak érdekeinek védelme, valamint a megfelelő igazságszolgáltatás előmozdítása,[34] nem járhatnak a védelemhez való jogok bármilyen módon történő gyengítésével.[35] Ezért az a következtetés, hogy a 9. cikk a) pontjában meghatározott, az eljárást megindító irattal „egyenértékű irat” fogalmának értelmezése során lényegében olyan hatásokat kell keresni, amelyek megegyeznek a felperes követeléseinek helyt adó végrehajtható ítélet meghozatalára irányuló eljárás megindításával járó hatásokkal, számomra összhangban állónak tűnik az említett rendelet célkitűzéseivel. Ezen túlmenően ez a következtetés azzal az előnnyel jár, hogy az eljárást megindító irattal „egyenértékű irat” fogalmának értelmezési kritériumai kiszámíthatóbbá válnak, mivel ezek a kritériumok egybeesnek az „érdemi” eljárás várható eredményének elérése érdekében benyújtott iratra vonatkozó kritériumokkal.

51. Ebben az értelemben a jelen indítvány 31–39. pontjában hivatkozott ítélkezési gyakorlat tanulságai átültethetők a jelen ügyre.

52. E tekintetben meg kell jegyezni, hogy a Bíróságnak már volt alkalma arra, hogy megállapítsa, hogy a Brüsszeli Egyezményben, valamint a 44/2001 rendeletben – amely a Brüsszeli Egyezmény szellemiségébe illeszkedik – szereplő, a tartási kötelezettségekre irányadó joghatósági rendelkezésekre vonatkozó ítélkezési gyakorlata a 4/2009 rendelet kapcsolódó rendelkezéseinek

[31] Ez a cikk „A határozatok elismerése, végrehajthatósága és végrehajtása” című IV. fejezet „Az olyan tagállamokban hozott határozatok, amelyekre nézve a 2007. évi hágai jegyzőkönyv kötelező erővel bír” című 1. szakaszában található.

[32] Ez a cikk a IV. fejezet „A 2007. évi hágai jegyzőkönyv hatálya alá nem tartozó tagállamokban hozott határozatok” című 2. szakaszába tartozik.

[33] A 4/2009 rendelet (31), (33) és (45) preambulumbekezdése és a 2017. február 9-i S. ítélet (C-283/16, EU:C:2017:104, 33. pont).

[34] A 4/2009 rendelet (15) preambulumbekezdése.

[35] Lásd ebben az értelemben és analógia útján: 2006. december 14-i ASML ítélet (C-283/05, EU:C:2006:787, 24. pont, valamint az ott hivatkozott ítélkezési gyakorlat).

az elemzéséhez továbbra is releváns.[36] Így a jelen indítvány 40. pontjában összefoglalt ítélkezési gyakorlat tanulságai véleményem szerint közvetlenül átültethetők, függetlenül attól, hogy az említett ítélkezési gyakorlat által érintett összefüggések és jogi eszközök eltérőek.

53. Ezenkívül az ítélkezési gyakorlat több alkalommal megerősítette a második Luganói Egyezmény és más jogi eszközök egységes értelmezésének fontosságát, különösen a 44/2001 rendeletét, amelynek értelmezése az azonos rendelkezéseket tartalmazó 4/2009 rendeletre[37] is értendő.[38] Márpedig a jelen indítvány 35–39. pontjában hivatkozott ítélkezési gyakorlatban értelmezett jogi eszközökben használt terminológia (szinte) teljes azonossága a Bíróság által az említett eszközökre adott értelmezés és a 4/2009 rendeletre adott értelmezés közötti közeledés mellett szól, amelyet a Bíróság a jelen ügyben fog elvégezni. Ezen túlmenően e rendelkezések egységes értelmezése indokolt az ugyanezen eszközök által követett célkitűzések tekintetében, amelyek általában a polgári és kereskedelmi ügyekben hozott határozatok szabad mozgásának biztosítására irányulnak.[39]

54. Megjegyzendő továbbá, hogy – amint az az előkészítő munkából kitűnik – a 4/2009 rendelet 9. cikke átvette a 44/2001 rendelet korábbi 30. cikkének szövegét. Véleményem szerint ez a körülmény a jogalkotó azon szándékát tükrözi, hogy e cikk értelmezését összehangolja a 4/2009 rendeletet megelőző, joghatóságról szóló jogi eszközök értelmezésével.[40]

55. Hangsúlyozni kell azonban, hogy az „eljárást megindító irat” vagy „azzal egyenértékű irat” fogalmának értelmezéséhez meghatározott, a jelen indítvány 31–39. pontjában kifejtett kritériumok eseti alapon értelmezendőek. Ez a megközelítés minden bizonnyal indokolt, tekintettel azon nemzeti rendszerek sajátosságaira, amelyekhez az említett ügyekben érintett iratok kapcsolódtak. Ez azonban olyan kritériumok kidolgozásához vezetett, amelyek véleményem szerint kissé elvontak, különösen, ami a két eljárás funkcionális egységét vagy az egyik eljárásnak a másiktól való autonóm jellegét illeti. Így e kritériumok jelen ügyre való átültetése érdekében a Bíróságnak elkerülhetetlenül meg kell fontolnia a hatályuk pontosításának lehetőségét. Úgy vélem, hogy ez a pontosítás kívánatos a legújabb ítélkezési gyakorlat átültetése tekintetében.

56. Ennek alapján hajlok arra, hogy a vizsgált irat által indított eljárás jellegén alapuló megközelítést javasoljak, amely lehetővé tenné annak megállapítását, hogy a két eljárás között funkcionális egység vagy autonómia áll-e fenn. Különösen az tűnik számomra döntőnek, hogy az az eljárás, amelyre a minősíteni kívánt irat vonatkozik, „érdemi” eljárásnak minősül-e, és ezért ugyanolyan vagy azzal egyenértékű hatásokkal jár-e, mint a felperes követeléseit kielégítő végrehajtható ítélet meghozatala érdekében indított eljárás.

[36] 2014. december 18-i Sanders és Huber ítélet (C-400/13 és C-408/13, EU:C:2014:2461, 23. pont).

[37] E tekintetben lásd a jelen indítvány 6. és 15. lábjegyzetét.

[38] Lásd például: 2019. május 2-i Pillar Securitisation ítélet (C-694/17, EU:C:2019:345, 27. pont); 2021. szeptember 30-i Commerzbank ítélet (C-296/20, EU:C:2021:784, 33. pont). Általánosabban, a Bíróság által az egyik jogi eszköz rendelkezéseire vonatkozóan adott értelmezés a másik jogi eszköz rendelkezéseire is érvényes, mivel ezek a rendelkezések „egyenértékűnek” tekinthető (2024. június 6-i Geterfer ítélet, C-381/23, EU:C:2024:467, 24. pont).

[39] Lásd a Brüsszeli Egyezmény preambulumát, a második Luganói Egyezmény preambulumát és a 44/2001 rendelet (6) preambulumbekezdését. E tekintetben meg kell jegyezni, hogy – a 4/2009 rendeletnek a jelen indítvány 50. pontjában idézett fő célkitűzésinek elérése érdekében – a rendelet elkerülhetetlenül a polgári ügyekben hozott határozatok szabad mozgásának biztosítására irányul, és így ezt a célt osztja az ezen indítvány 31–39. pontjában hivatkozott ítélkezési gyakorlat által értelmezett más jogi eszközökkel.

[40] Lásd a Bizottság [COM(2005) 0649] jogalkotási javaslatának közzétételét. E tekintetben meg kell jegyezni, hogy a 4/2009 rendelet elfogadásának folyamata során az Európai Parlament Jogi Bizottsága javasolta a 9. cikk törlését, mivel az szinte szóról szóra a 44/2001 rendelet korábbi 30. cikkét tartalmazza, és ezért szükségtelen. Ezt a javaslatot azonban, amelyet az Európai Parlament 2007. december 13-i jogalkotási állásfoglalása tartalmazott, nem tartották fenn e rendelet végleges változatában. A két jogi eszköz között tehát igen erős az összefüggés, ami indokolja, hogy az előbbi értelmezéséből levonható tanulságok elvileg átültethetők az utóbbi értelmezésére.

57. Így többek között a következő kritériumok számomra egyértelműen jelzik azon hatások meglétét, amelyeket az „érdemi” eljárás eredményezne: i. a jogvita lényeges elemeit tartalmazó iratot kézbesítik az ellenérdekű fél részére annak érdekében, hogy az értesüljön az ellene indított eljárásról, ii. meghagyva az ellenérdekű félnek a védekezés megszervezésének lehetőségét is, amennyiben az eljárás célja a felperes követeléseinek megfelelő határozat meghozatala, iii. erre a felperes követeléseinek helyt adó vagy azt elutasító végrehajtható határozat meghozatala előtt kerül sor, valamint iv. az ellenérdekű félnek lehetősége van az említett határozat megtámadására. E kritériumokat további kritériumokkal lehetne kiegészíteni, hogy figyelembe lehessen venni a konkrét helyzeteket, például az eljárás fakultatív vagy kötelező jellegét, függetlenül attól, hogy per előtti vagy peres eljárásról van-e szó.

58. Ugyanakkor hangsúlyoznám, hogy a fentiekben kifejtett érveléssel nem áll szándékomban teljeskörűen felsorolni az eljárást megindító irattal egyenértékűnek minősíthető iratra vonatkozó összes releváns kritériumot vagy az egyedül releváns kritériumokat. Célom csupán az, hogy nem kimerítő példákat adjak olyan konkrét kritériumokra, amelyek a meglévő ítélkezési gyakorlat fényében egyértelművé teszik, hogy az eljárást megindító irattal „egyenértékű iratnak” tekinthető irat benyújtásával indított eljárásnak milyen hatásokat kell váltania. E tekintetben hangsúlyoznám azt is, hogy nagy jelentőséggel bír az érintett eljárás és maga az irat, valamint a valószínűsíthetően bekövetkező hatások jellegének a vizsgálata.

59. E megfontolások fényében kell eldönteni, hogy a költségmentesség iránti kérelem az eljárást megindító irattal „egyenértékű irat” fogalmába tartozik-e.

2. Az „egyenértékű irat” fogalmára vonatkozó értelmezési kritériumoknak a költségmentesség iránti kérelemre való alkalmazásának következményei

60. A ZPO és a FamFG együttes értelmezéséből kitűnik, hogy a német jog szerint költségmentesség nyújtható olyan félnek, aki személyes és anyagi helyzetére való tekintettel nem képes viselni a per költségeit, ha a tervezett kereset vagy védekezés a sikerre való elegendő esélyt kínál, és nem tűnik rosszhiszeműnek.[41] A kérelemben ismertetni kell a vitás jogviszonyt, és meg kell jelölni a bizonyítási eszközöket.[42] Az ellenérdekű félnek lehetőséget kell adni arra, hogy kifejtse álláspontját arról, hogy szerinte teljesülnek-e a költségmentességre való jogosultság feltételei.[43] Márpedig az ellenérdekű félnek biztosított azon lehetőség, hogy megismerje a költségmentesség iránti kérelem benyújtását, és így a vitás jogviszonyt, a német jog sajátossága, amely kétségeket ébreszt e kérelemnek a 4/2009 rendelet 9. cikke a) pontja szerinti minősítését illetően.

61. Előzetesen meg kell jegyezni, hogy a német jog – úgy tűnik – nem írja elő, hogy a költségmentesség iránti kérelem benyújtása önmagában elindíthatná az eljárást. A jelen indítvány 44–58. pontjában kifejtett okok miatt meg kell határozni, hogy a költségmentesség iránti kérelem és az általa indított eljárás milyen hatásokkal járhat. Más szóval, a kérdés az, hogy az ilyen kérelemmel indított eljárás az „érdemi eljárás” megindításával egyenértékű hatásokkal járhat-e, és így az ilyen kérelemmel indított eljárásra – az „érdemi eljáráshoz” képest – a funkcionális egység vagy az autonómia hiánya jellemző-e.

41 A ZPO 114. §-ának (1) bekezdése.

42 A ZPO 117. §-ának (1) bekezdése.

43 A ZPO 118. §-ának (1) bekezdése.

62. Ilyen körülmények között először is meg kell vizsgálni a költségmentesség iránti kérelem tartalmát, amelyre a német kormány és az alapeljárás felperese hivatkozik, annak érdekében, hogy e kérelem az eljárást megindító irattal „egyenértékű” irat fogalma alá tartozzon. E tekintetben egyértelmű, hogy a kérelem tartalmazza a vitás jogviszony ismertetését és a bizonyítási eszközök megjelölését, amelyet tervezet formájában csatoltak. Ahogyan a kormány előadja, ez az eljárás lényegében közel áll vagy kapcsolódik az „érdemi” eljárás megindításához.

63. Ezen jogviszonynak a költségmentesség iránti kérelemhez csatolt tervezetben történő ismertetése azonban teljesen más célt szolgál, mint ezen jogviszonynak a szó szoros értelmében vett „érdemi” eljárást megindító iratban, nevezetesen a keresetlevélben való bemutatása. Ezen ismertetésnek ugyanis lehetővé kell tennie a költségmentesség iránti kérelmet elbíráló bíró számára, hogy meggyőződjön arról, hogy teljesülnek-e a sikerre való elegendő esélyre és annak hiányára vonatkozó feltételek, hogy a költségmentesség megítélését követően benyújtandó kereset rosszhiszeműnek tűnjön. Ugyanakkor a tervezett kereset „érdemi” megalapozottságának vizsgálatára nem kerül sor, és a felek jogairól és kötelezettségeiről nem születik „érdemi” bírói döntés.

64. Értelemszerűen ezen jogviszony ismertetése semmiképpen sem kötelezi a tartásra jogosultat arra, hogy betű szerint megfeleljen ezeknek, ha úgy dönt, hogy a költségmentesség megadása után „érdemi” eljárást indít. Ennek megfelelően a tartási kötelezettségekre vonatkozó kérelem tartalma ez utóbbi eljárásban eltérhet a költségmentesség iránti kérelemben foglaltaktól. [44] Ezen túlmenően a költségmentesség iránti kérelem fő vizsgálata különösen a költségmentességet kérelmező személyi és pénzügyi helyzetének elemzésére összpontosít, mivel a költségmentesség megadására irányuló eljárás célja az egyenlőség biztosítása a jogvédelem tekintetében, valamint annak biztosítása, hogy a pénzügyi forrásokkal nem rendelkező személyek képesek legyenek jogaikat a bíróság előtt érvényesíteni.

65. Márpedig, ilyen körülmények között a német jog által az ellenérdekű félnek biztosított azon lehetőség hatásai, hogy előadhatja álláspontját a költségmentesség engedélyezése feltételeinek fennállására vonatkozóan, véleményem szerint nem hasonlíthatók azokhoz a hatásokhoz, amelyek a védelemhez való jognak az érdemi eljárás során történő gyakorlásából erednek, a két eljárástípus közötti célbeli különbség miatt. [45] A költségmentességi eljárás – szigorú értelemben és a német jog eljárási sajátosságaitól függetlenül – egyoldalúan csak a kérelmezőt érinti. Ennek következtében a keresetnek nincs hatása az ellenérdekű féllel szemben.

[44] A tárgyaláson a német kormány hangsúlyozta, hogy a költségmentesség megadása esetén az „érdemi” eljárás a költségmentesség iránti kérelemben foglaltakra korlátozódik. Ebben a tekintetben úgy tudom, hogy a tartási kötelezettségekkel kapcsolatban tervezett keresethez nyújtott költségmentesség nem használható fel például egy környezetvédelemmel kapcsolatos keresethez. Ez a korlátozás azonban akkor is fennállna, ha a követelések kiegészülnének, a kötelezettek személyében vagy egyéb adatokban olyan változás következne be, hogy azok a keresetben eltérnének a költségmentesség iránti kérelemhez csatolt, a tartási kötelezettség módosítása iránti kérelmet tartalmazó tervezetben foglaltaktól, amennyiben a tartásra jogosult úgy véli, hogy e változások következtében a peres eljárás „érdemi” megindítása során nagyobb esélye lenne? Kétlem, hogy ez lenne a helyzet. Márpedig, ha költségmentesség iránti kérelem, amelyhez a tartási kötelezettség módosítása iránti kérelmet – amelyet a költségmentesség megadása esetén nyújtanának be hivatalosan – csak tervezet formájában csatolják, az eljárást megindító irattal egyenértékű iratnak minősülne, akkor hogyan kellene kezelni ezeket a változásokat? Úgy tekinthetőek-e, hogy módosítják ezt az iratot? Ha igen, milyen sorsra jutnak az „érdemi” eljárásban? Ez csak néhány példa azon gyakorlati nehézségek közül, amelyeket a költségmentesség iránti kérelemnek az eljárást megindító irattal „egyenértékű iratnak” való minősítése okozna.

[45] Általánosságban véve felvethető az a kérdés, hogy valóban lehet-e az ellenérdekű félről beszélni a költségmentesség iránti kérelemmel kapcsolatos eljárásokban, ha e féllel szemben nem támasztanak igényt. Mindazonáltal, még ha költségmentesség megítélésével kapcsolatos eljárás keretében a jövőre nézve figyelembe is vesszük az ellenérdekű felet, ez a minőség véleményem szerint nem biztosít számára olyan eljárási jogokat, amelyek közelítenék őt a „tényleges” alpereshez egy „érdemi” kontradiktórius eljárás értelmében.

66. Másodszor, meg kell vizsgálni a költségmentesség iránti kérelem továbbításának módjából eredő következményeket, nevezetesen az ellenérdekű félnek e kérelem és a tartási kötelezettség módosítására irányuló kérelem tervezetének benyújtására vonatkozó tájékoztatását, amelyre a német kormány és az alapeljárás felperese az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdésre adott igenlő válasz alátámasztása érdekében hivatkozik. Ebben a tekintetben, amint azt a tárgyaláson tisztázták, nem a szoros értelemben vett kézbesítésről van szó, hanem csupán az ellenérdekű fél informális tájékoztatásáról.

67. Márpedig a költségmentesség iránti kérelem továbbításának ezen módja nem jár az eljárást megindító irat kézbesítés útján történő hivatalos közlése által kiváltott hatásokkal egyenértékű hatásokkal. Ellenkezőleg, ez a mód inkább e hatások eltérő jellegére mutat rá, nevezetesen arra, hogy a költségmentesség iránti kérelem továbbítása arra szolgál, hogy az ellenérdekű félnek lehetőséget adjon arra, hogy az e célból benyújtott kérelem tekintetében előadhassa álláspontját arra vonatkozóan, hogy a költségmentesség engedélyezésének feltételei fennállnak-e. Ugyanakkor az eljárást megindító irat kézbesítésének célja az, hogy biztosítsa a jogvitában részt vevő másik fél védelemhez való jogának tiszteletben tartását.

68. Következésképpen a költségmentesség iránti kérelem továbbításának módjára tekintettel még inkább meg kell állapítani, hogy a német jog által biztosított azon lehetőség hatásai, amely szerint az ellenérdekű fél előadhatja álláspontját arra vonatkozóan, hogy a költségmentesség iránti kérelem feltételei fennállnak-e, nem hasonlíthatók az „érdemi” eljárást megindító irat által kiváltott hatásokhoz.

69. Harmadszor és utolsóként, ami a költségmentesség iránti kérelem bíróság elé terjesztését illeti, úgy tűnik számomra, hogy a bíróság elvileg kimeríti hatáskörét, miután döntést hoz a kérelem elfogadásáról vagy elutasításáról. Valójában a tartásra jogosultnak a költségmentesség iránti kérelemtől különálló keresetet kell benyújtania ahhoz, hogy a bíróság az ügy „érdeméről” dönthessen. Természetesen a tartásra jogosult fél indított is érdemi keresetet. Meg kell azonban jegyezni, hogy az, aki költségmentességet kap, nem köteles a költségmentesség megszerzése után „érdemi” keresetet indítani.[46] Az „érdemi” eljárás megindítása minden esetben az ő akaratától függ, amely természeténél fogva kiszámíthatatlan.

70. Ilyen körülmények között a költségmentesség iránti eljárás és az „érdemi” eljárás közötti kapcsolat vagy közelség megléte önmagában nem elegendő ahhoz, hogy a költségmentesség iránti eljárásnak az adott államban történő megindításától kezdve az utóbbi eljárást is megindítottnak tekintsük. A valóságban a két eljárás hatásai különböznek, mind a tartásra jogosult, mind a kötelezett szempontjából.

71. A német kormány állításával ellentétben a 4/2009 rendelet által kitűzött, a tartásra jogosultak védelmére vonatkozó célkitűzés, valamint az e rendelet által biztosított, a joghatósággal rendelkező bíróság és következésképpen az alkalmazandó jog megválasztásának lehetősége nem érvényteleníthetí azt a következtetést, hogy a költségmentesség iránti kérelem nem minősül az eljárást megindító irattal egyenértékű iratnak. Ennek alapján el kell fogadni, hogy ebben az esetben a német jogban valóban fennáll egy olyan probléma, amely a pénzügyi eszközökkel nem rendelkező tartásra jogosultat a jövő tekintetében potenciálisan hátrányos helyzetbe hozza az ellenérdekű féllel szemben.

[46] Ugyanis például dönthet úgy, hogy békés úton jár el, vagy egyszerűen lemond mindenfajta jogi lépésről.

72. Amint azt e kormány lényegében kifejti, a tartásra kötelezettnek a tartásra jogosult által benyújtott költségmentesség iránti kérelem megalapozottságával kapcsolatos állásfoglalásra vonatkozó lehetősége megfoszthatja a tartásra jogosultat a joghatósággal rendelkező bíróság és következésképpen az alkalmazandó jog megválasztásától.[47] Ilyen helyzet akkor állhat elő, ha a kötelezett – a rendelkezésére álló ismereteket kihasználva – keresetet indít az ügy „érdemében" azzal a szándékkal, hogy megkerülje a jogosult választását, miközben a jogosult anyagi eszközök hiányában kénytelen megvárni a költségmentesség megítélését, a kérelem benyújtásakor felfedve azon szándékát, hogy esetleg eljárást indít a kötelezettel szemben.

73. Úgy tűnik azonban, hogy ez a probléma a német szabályozásból ered, amely speciális eljárási szabályt ír elő arra vonatkozóan, hogy az ellenérdekű fél álláspontját előterjesztheti az elvileg egyoldalú eljárásban, amely eljárás kizárólag a költségmentesség kérelmezőjét, mint a költségmentesség megítéléséről vagy elutasításáról szóló határozat kizárólagos címzettjét érintheti.[48]

74. E tekintetben úgy tűnik számomra, hogy bizonyos egyensúlyt kell teremteni a tartásra jogosult és a kötelezett érdekeinek védelme tekintetében, különösen a költségmentesség megszerzésére irányuló eljárás sajátosságaira tekintettel. A kérdést előterjesztő bíróság által feltett kérdésre adott válasznak ugyanis szükségszerűen egyensúlyt kell teremtenie a jogvitában részt vevő mindkét fél érdekei között. Természetesen nem kizárt, hogy a kötelezett olyan eljárási stratégiát választ, amelynek célja a tartásra jogosult által választott alkalmazandó jog megkerülése, miután tudomást szerzett a jogosult azon szándékáról, hogy a kötelezettel szemben eljárást kíván indítani. Azonban még ha feltételezzük is, hogy a 4/2009 rendelet tiltja az ilyen eljárást, az előzetes döntéshozatal iránti kérelemben semmi sem utal arra, hogy a kötelezett fellépését csalárd szándék motiválta volna.

75. Ezen túlmenően úgy tűnik, hogy a német jog rendelkezik egy olyan mechanizmusról, amely védi a gyengébb félnek tekintett tartásra jogosultat attól a kockázattól, hogy az ellenérdekű fél stratégiai célokra használja fel az eljárást. A FamFG 77. §-ának (1) bekezdéséből következik, hogy a bíróság dönthet úgy, hogy nem ad lehetőséget az ellenérdekű félnek arra, hogy kifejtse álláspontját a költségmentességre való jogosultság feltételeinek fennállásáról, ha ez meghatározott okokból nem tűnik helyénvalónak. Márpedig, véleményem szerint ez a védelem lehetővé teszi a 4/2009 rendelet célkitűzéseinek teljes körű megvalósítását.[49]

[47] E tekintetben meg kell jegyezni, hogy a 4/2009 rendelet alternatív joghatósági kritériumokról rendelkezik, amint azt az e rendelet 3. cikkében az egyes kritériumokat követő „vagy" kötőszó használata is mutatja (2020. szeptember 17-i Landkreis Harburg [A tartásra jogosult követelésének valamely közintézményre történő engedményezése] ítélet [C-540/19, EU:C:2020:732, 29. pont]), és nem hierarchikus (2019. szeptember 5-i R [Szülői felelősséggel és tartási kötelezettséggel kapcsolatos joghatóság] ítélet [C-468/18, EU:C:2019:666, 45. pont]). Így a tartásra jogosultnak, amennyiben ő lép fel felperesként, lehetőséget biztosítanak arra, hogy a tartási kötelezettséggel kapcsolatos kérelmét az említett rendelet 3. cikkének a) és b) pontjában felsorolt különböző joghatósági okok alapján nyújtsa be, nevezetesen vagy a kötelezett szokásos tartózkodási helye szerinti bírósághoz, vagy a saját szokásos tartózkodási helye szerinti bírósághoz. Ezen túlmenően e választásnak a tartásra jogosult védelme szempontjából való jelentősége köszön vissza a 2007. évi hágai jegyzőkönyvben, amellyel a Bíróság szerint a 4/2009 rendelet szoros kapcsolatban áll (2018. június 7-i KP ítélet, C-83/17, EU:C:2018:408, 49. pont). A Bíróság ily módon megállapította, hogy e jegyzőkönyv *de facto* lehetővé teszi a tartásra jogosult számára a kérelmére alkalmazandó jog megválasztását, amikor úgy rendelkezik, hogy elsődlegesen az eljáró bíróság joga, és nem a jogosult szokásos tartózkodási helye szerinti állam joga alkalmazandó, amikor a jogosult a kötelezett szokásos tartózkodási helye szerinti tagállam illetékes hatóságához nyújtja be kérelmét (lásd ebben az értelemben: 2018. szeptember 20-i Mölk ítélet, C-214/17, EU:C:2018:744, 31. és 32. pont).

[48] A tárgyaláson lezajlott eszmecserék fényében úgy tűnik, hogy nem zárható ki, hogy ez a szabály szigorúan a német jog sajátja. Mindenesetre tudomásom szerint ez a tagállamok jogrendszerében igen kivételes esetnek számít. Véleményem szerint ez azonban nem érinti azt a tényt, hogy a tagállamok feladata az uniós rendeletek által kitűzött célok hatékonyságának biztosítása nemzeti joguk keretében.

[49] Szintén biztosítva van a 4/2009 rendeletnek az Európai Unió Alapjogi Chartája 24. cikke (2) bekezdésének megfelelő végrehajtása, amely rendelkezés szerint a hatóságok és a magánintézmények gyermekekkel kapcsolatos tevékenységében a gyermek mindenek felett álló érdekének kell az elsődleges szempontnak lennie (lásd ebben az értelemben és analógia útján: 2015. július 16-i A ítélet, C-184/14, EU:C:2015:479, 46. pont).

76. Mindenesetre egy ellenkező álláspont elfogadásának legfontosabb gyakorlati következménye az uniós jog széttagolódása lenne, ami a nemzeti jogrendszerek saját eljárási szabályainak kedvezne, amit véleményem szerint sem a 4/2009 rendelet 9. cikkének a) pontjának szövegezése, sem kontextusa, sem pedig a rendelet által kitűzött célok – amelyek többek között a jogbiztonság garantálására irányulnak ezen a területen – nem indokolnak. Éppen ezért a Bíróság már régóta hangsúlyozza a joghatósági szabályokra vonatkozó rendelkezések önálló értelmezésének fontosságát.

77. Véleményem szerint tehát a költségmentesség iránti kérelem nem minősül a 4/2009 rendelet 9. cikkének a) pontja értelmében vett „egyenértékű iratnak”. Ezt a következtetést nem változtatja meg a német kormány azon érve, miszerint ez a kérelem az elévülési időt felfüggesztő hatálya miatt egy bírósági kereset benyújtásával egyenértékű. A költségmentesség iránti kérelem benyújtásából eredő elévülési idő felfüggesztése ugyanis csupán azt a célt szolgálja, hogy az anyagi eszközökkel nem rendelkező személyek bíróság előtti eljáráshoz való joga védelmet élvezzen az ezen eszközök megszerzéséhez szükséges lépések megtételéhez szükséges idő alatt. Más szóval, ez a felfüggesztő hatály számomra kötelezőnek tűnik egy ilyen helyzetben, hogy biztosítsa a személyek egyenlő bánásmódját a jogaik bíróság előtti érvényesítésére való képességük tekintetében.

78. Kiegészítésként meg kell jegyezni, hogy a német jog szerint a bíróság költségmentesség iránti kérelem esetén a feleket tárgyalásra idézheti, ha valószínűsíthetően megállapodás születik. Ugyanakkor –kivéve, ha a költségmentesség megadása kötelező lenne,[50] ami a német jogban nem tűnik így – nem lehet a költségmentesség megadására irányuló eljárás hatásait az „érdemi” eljárás hatásaival egyenértékűnek tekintsék, mivel ezen eljárás alkalmazása a bíróság mérlegelési jogkörébe tartozik.

79. Meg kell azonban jegyezni, hogy a nemzeti bíróság feladata annak értékelése, hogy helyénvaló-e a nemzeti jogának ilyen értelmezését elfogadni, mivel a Bíróság állandó ítélkezési gyakorlata szerint a Bíróság nem rendelkezik hatáskörrel valamely tagállam belső jogának az értelmezésére.[51]

80. Végül, amennyiben a kérdést előterjesztő bíróság a Bíróságtól azt kérdezi, hogy a költségmentesség iránti kérelemnek a minősítése a bíróság megkeresésével és a bíróság joghatóságának megállapításával kapcsolatos megfontolások tekintetében milyen következményekkel jár, emlékeztetni kell arra, hogy az állandó ítélkezési gyakorlat szerint egyedül az alapügyben eljáró és a bírósági döntésért felelősséggel tartozó nemzeti bíróság feladata, hogy az ügy sajátosságaira figyelemmel megítélje mind az előzetes döntéshozatal szükségességét ítéletének meghozatala szempontjából, mind pedig a Bíróság elé terjesztendő kérdések relevanciáját.[52] Következésképpen, a kérdést előterjesztő bíróság joghatóságára vonatkozó probléma érintése nélkül azt javaslom, hogy a Bíróság az előterjesztett kérdésre az alábbiak szerint válaszoljon.

81. Úgy vélem, hogy a kérdést előterjesztő bíróság által a jelen ügyben a Bírósághoz előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdésre nemleges választ kell adni, mivel az a költségmentesség iránti kérelem, amelyhez – csak tervezetként – csatoltak egy tartási kötelezettség módosítása

[50] Lásd, analógia útján a Schlömp ítéletben szereplő kötelező békéltető eljárást.

[51] HanseYachts ítélet, 34. pont.

[52] HanseYachts ítélet, 24. pont.

iránti kérelmet, amelyet majd a költségmentesség engedélyezése esetén kívántak hivatalosan benyújtani, nem minősül a 4/2009 rendelet 9. cikkének a) pontja értelmében vett „egyenértékű iratnak”.

IV. Végkövetkeztetés

82. A fentiekre tekintettel javaslom, hogy a Bíróság az Amtsgericht Schleswig (schleswigi helyi bíróság, Németország) által előterjesztett kérdésre a következőképpen válaszoljon:

Az a költségmentesség iránti kérelem, amelyhez – csak tervezetként – csatoltak egy tartási kötelezettség módosítása iránti kérelmet, amelyet majd a költségmentesség engedélyezése esetén kívántak hivatalosan benyújtani, nem minősül a tartással kapcsolatos ügyekben a joghatóságról, az alkalmazandó jogról, a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, valamint az e területen folytatott együttműködésről szóló, 2008. december 18-i 4/2009/EK tanácsi rendelet 9. cikkének a) pontja értelmében vett „egyenértékű iratnak”.